

פרשת שלח לך

ונהי בעינינו כחגבים

תשי"ד

פרשה מעציבה מגוללת לפנינו התורה בסדר השבוע – היא פרשת המרגלים, מאורע שהביא לתוצאות עגומות לשעה ולדורות.

עוד רועמות באזנינו המלים האיומות: "חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם. במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם" (במדבר י"ד כח), הגזרה אשר נגזרה על דור יוצאי מצרים שלא יכנסו לארץ. אולם לא זו בלבד – היו למקרה זה תוצאות גורליות לדורי דורות. כך לימדונו רבותינו ז"ל על הפסוק: "ויבכו העם בלילה ההוא", אותו הלילה ליל תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה לישראל: אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות" (תענית כ"ט א). הפך אותו לילה למועד לפורענות, לילה אשר בו חרבו שני בתי מקדש הא-ל. ונעים זמירות ישראל משקף זאת בדברי שיר בספר תהלים: "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדבר... וישא ידו להם להפיל אותם במדבר, ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות" (תהלים ק"ז כד-כז).

ואם כל דברי תורה צריכים לימוד, הרי פרשתנו, שממנה תוצאות לכל דור ודור, דורשת לימוד ועיון מדוקדקים. מה היה חטאם של המרגלים? לכאורה, נדמה שמילאו שליחותם בנאמנות. הן נתבקשו הם לתור ולראות את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב, ואת הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים. והרי בכל השטחים מסרו את כל אשר ראו. ומהי אשמתם אם עז העם היושב בארץ ואם הערים בצורות גדולות מאד? הרי נכון היה כל זה, והם את האמת מסרו. האם נדרשו לשקר ולהעלים את אשר ראו?

היו הם בוכים, ורבי עקיבא משחק

תשמ"ח

"היש בה עץ אם אין" (במדבר י"ג כ), ופירש רש"י: "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו".

בצד השאלות המדברות על מציאות פיסית, מפליג רש"י ומלמד אותנו דבר אחר לגמרי, ומרמז לטעותם של המרגלים. לאמור, טעותם היתה חוסר ההבנה, ששני פנים למציאות. שכשם שיש, וצריך שתהיה, "ממלכת כהנים", כן יש צורך, ואפשרי שיהיה, "גוי קדוש". בקרב העם הזה יש יסודות נפשיים. שלמרות היותם עוסקים בחרישה ובזריעה וכו' אין הדבר הזה מסיט אותם מהרגשות קדושות. אם רק ישמר הקשר שבין שני החלקים, לא יהפכו חמריים גם בהיותם עוסקים בדברים גשמיים.

החשש היה "כי חזק הוא ממנו" (במדבר י"ג לא), אבל זוהי טעות. כי אם אמנם נכון כי ברדתם יכולים הם לרדת ביותר, "כמתוקנים שבהם לא עשיתם, כמקולקלים שבהם עשיתם" (סנהדרין ל"ט ב), אך אם "ממלכת הכהנים", הם תלמידי החכמים, ממלאים את תפקידם, יש דרך להנצל מזה.

אם אנו בוחנים מהלך מחשבות כזה של המרגלים, דומה שהוא מוצא חיזוק ממאורעות התקופה האחרונה. הן עדים אנו לתהליך של ערטול, לא רק מעדים מהר חורב, אלא שמתגלים יסודות המערערים את כל יסודות העבר. אין זה מאבק נגד חוק זה או אחר, זהו מאבק על הנתקות מוחלטת מכל העבר ההיסטורי שלנו. מאבק על יצירת עם חדש, עם אשר אין לו רצון לטפח מסורת אבות, עם אשר אין לו כל יחס לנכסי רוח, עם אשר יוצר מהתערבות והתבוללות של יהודים עם עם הארץ. עם חדש, עם אשר אין לו אלא דאגת חיי ההווה, כל אחד באשר הוא. הדיבור על 'דמוקרטיה' אינו בעצם אלא כסות עינים למגמה של טשטוש העצמיות, של איש לאהלך, למאויך, לרצונותיך, לתאוותיך. אילו היתה כאן מגמה כנה של הדגשת צלם אלקים שבאדם, כי אז הרי היו מתיחסים אחרת גם לאלה אשר השקפת עולמם מחייבת הפניה לחיי רוח. אך לא זו המגמה. העם בוכה למשפחותיו, על עסקי משפחות, גם על רצונם של בנים שהתעוררו לחזור אל תוך היהדות. מתביישים ביחוס שלנו. ואנחנו מתפלאים מה היה לעם הזה? הרי לפנינו כאילו אישור לטענת המרגלים.

אך הן לא כך הוא. אם נבחן יותר את התפתחות הדברים, הן יתברר לנו כי כל ההתלקחות האנטי דתית התעוררה מתנועת התשובה, שעוררה חלחה בלבנות אלו אשר זנחו את דרך אבותיהם. מה אומרת לנו תנועה זו, אם לא כי הנפש היהודית היא נפש יקרה, נפש אשר אינה מסתפקת בהבלי העולם הזה, אשר אינה מוצאת סיפוק בדברים גשמיים. כי שואפת היא אל על. היהודי הרחוק נמשך אל האור, אל התחדשות פנימית, הוא אינו מוצא ענין בכל ההמולה של משחקים שונים, הוא נהנה מאוירה של קדושה. זהו שעורר בעיקר את הכעס וגם את הפחד.

ואשר על כן אנו יכולים להבין זאת מתוך שקט נפשי, מתוך בטחון, מתוך אורך רוח. הסבלנות שלנו לא תהיה נזונית מתוך השלמה עם המציאות, אלא

מתוך בטחון כי אין זה אלא תהליך שבסופו יגיע האור. אין אנו צריכים להלחם, אלא לנוח ולשקוט מתוך הנחה כי ה' ילחם לכם. נדע, כי כל אלה אינם אלא פרפורי גסיסה של תנועה המתפרקת מכל קודש, ואין זו אלא מלחמה הנובעת מתוך פחד, מתוך ראייה כי כל אשר בנו מתמוטט כבנין של קלפים.

התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק (שלהי מכות).